

Asia: VN/25874/2020

Hallituksen esitysluonnos laiksi Sallatunturin kansallispuistosta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ympäristöministeriö

KEHA/666/2021

HE luonnoksesta laiksi Sallatunturin kansallispuistosta

Kansallispuiston luontoarvot ja matkailukeskus

Sallatunturi on erityisesti vanhojen metsien, erittäin edustavien aapasoiden ja puustoisten soiden, harjujen sekä jääkauden ja eroosion muovaamien maanmuotojen aluetta. Iso Pyhätunturi ja Pieni Pyhätunturi avaavat näkymät ympäröivään tunturimaisemaan. Kaunisharjulla kasvaa noin 300-400 metrin korkeudessa eri-ikäisiä luonnonmetsiä ja yli 200-vuotiaita, osittain tykyn runtelemia kuusikoita. Julmoivan alue on puolestaan rehevämpää lehtomaista metsää raitoineen ja haaparyhmineen.

Sallatunturin kansallispuisto on kokonaan valtion omistuksessa oleva pinta-alaltaan Pohjois-Suomen puistoksi suppea-alainen (9965 ha). Puiston länsiosan pohjois-eteläsuuntainen pituus on 14,6 km ja itä-länsisuuntaan leveys on 14,7 km. Erilleen sijoittuva Rämiäjängän luonnonsuojelualue jää kansallispuiston ulkopuolelle.

Kansallispuiston alue on suurimmaksi osaksi yleiskaavojen ulkopuolella, mutta Kaunisharjun palstan länsilaita sisältyy Sallatunturin alueen osayleiskaavaan, jossa alue on merkitty luonnonsuojelualueeksi (SL). Itä-Lapin maakuntakaavassa (lainvoima 25.11.2004) koko alue on myös merkitty luonnonsuojelualueeksi (SL). Ympäröivät alueet ovat maakuntakaavassa pääasiassa maa- ja

metsätalousvaltaista aluetta sekä matkailupalvelujen aluetta. Lapin ELY-keskus katsoo, että esitetty laki ei ole ristiriidassa alueella voimassa olevien kaavojen kanssa.

Kansallispuiston perustamisen tavoite on luonnonsuojelu, luonnosta oppiminen, yleinen luonnon virkistyskäyttö ja kestävä luontomatkailun ohjaaminen luonnon kulumista vähentäville ja turvallisuutta parantaville reiteille.

Luonnonsuojelu

Aatsinki-Onkamo (SACFI1301409) Natura 2000-alue on pinta-alaltaan 9746 ha. Aluetyyppi on erityisten suojelutoimien alue, SAC. Suojeluperusteina ovat luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteen luontotyytit: Havupuumetsät 72%, suot ja rantakasvillisuus 12%, sekapuumetsät 7%, lehtipuumetsät 4%, kivikot ja soraikot 4% ja järvet, lammet ja virtaavat vedet 1%.

Luontodirektiivin liitteen II lajeja ovat lettorikko, lapinleinikki ja ahma ja saukko. Muina uhanalaisina ja huomionarvoisina lajeina mainitaan mm. kalkkikäpää, kanadankäpää, pohjanhuurreksamal, pikkulovisammal, lettosara sekä linnuista suokukko, mustaviklo, pohjansirkku, pyy ja metso.

Kansallispuistoon sisältyvä Sallatunturin luonnonsuojelualue (ESA 302811) on IUCN-luokituksessa erämainen alue ja kotimaan luokituksen mukaan; muu luonnonsuojelualue (ESA).

Puistossa on vanhojen metsien suojeluohjelman kohteet Kaunisharju (AMO120211) ja Onkamojärvi (AMO120216) sijoittuvat kansallispuistoon. Lisäksi puistossa on valtakunnallisesti arvokkaat kivikot kohde Iso Pyhätunturi (KIVI-19-85), mikä on tyypiltään rakka ja arvoluokka 2, sijoittuu kansallispuistoon.

Sallatunturin kansallispuiston etelärajalle sijoittuu Onkamojärvi (920338), järvi kuuluu Lapin maakunnallisesti tärkeät lintualueet -kohteisiin (MAALI, lintujen keräytymät, 2015). Onkamojärvellä tavataan keväisin ja syksyisin koskeloita ja arktisia vesilintuja (isokoskelo, mustalintu). Perämeren pohjukasta kulkee ns. pieni arktika kohti Vienanmerta ja Jäämerta kulkee Kitkajärvien ja Onkamojärven kautta.

Kansallispuiston perustamisen edellytykset ovat valtion suojelualueella ja Natura 2000-alueella sekä vanhojen metsien suojeluohjelman kohteiden puolesta olemassa. HE esitystä puoltavat suojeltavat luontoarvot, pinta-ala, luonnontilaisuus, maanomistus, ulkoilun ja retkeilyn rakenteet sekä kansallispuiston saavutettavuus.

Biodiversiteetin suojelun edistäminen tulee olla merkittävin peruste kansallispuiston perustamiselle. Suojelualueella on merkitystä vanhojen metsien ja aapasoiden lisäksi uhanalaisten kasvilajien pysyvien seurantanäytealojen sekä uhanalaisten lintulajien osalta. Lisäksi riistaeläinten ja -lintujen suojapaikkojen turvaaminen kansallispuistossa tukee riistalajien kestäviä kantoja. Merkitystä on myös luonnosta oppimisella ja luonnon virkistyskäytöllä.

Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu

Sallatunturin luonnonsuojelualueella kävi vuonna 2019 yhteensä 57 215 kävijää. Sallatunturin matkailukeskuksen erityispiirre on ulkomaanmatkailijoiden merkittävä osuus kesämatkailussa. Uuden kansallispuiston perustaminen lisää kävijämäärää merkittävästi. Sallan matkailuelinkeinoelämän kehittymisen näkökulmasta kansallispuiston perustamista Lapin ELY-keskus pitää hyvänä.

HE:ssä todetaan, että puiston palveluiden saattaminen kansallispuistotasoisiksi sekä luonnon suojelemiseksi kasvavien kävijämäärien kuluttavalta vaikutukselta edellyttäisivät puiston perustamisvaiheessa noin 2,5 milj. euron määrärahalisäystä mainitulle ympäristöministeriön budjettimomentille.

Sallatunturin matkailukeskuksen majoituskapasiteetti ja ohjelmanpalvelutoiminta, laskettelurinteet ja ulkoilureitit (hiihto- ja päiväretkeilyreitit) rajoittuvat puiston länsiosaan ja sijoittuvat enimmäkseen puiston ulkopuolelle.

UKK-reitti kulkee Sallatunturi-Tunturilampi- Pitkälampi ja edelleen Julmoivan itäpuolelta pohjoiseen Aatsingin kylään. Reitin varrella on kota- ja laavupaikkoja. Sallatunturin kaava-alueelta lähtee myös toinen retkeilyreitti Iso-Pyhätunturin kautta itään ja yhtyy edelliseen. Retkeilyreittejä on yhteensä 30 km ja ulkoilureittejä (kunnostettu hiihtoväylä) noin 15 km. Retkeilyn olosuhteiden parantamiseksi tarve olisi 20-25 km rengasreitille ja retkeilyä tukemaan autiotupa tai kota.

Sallatunturin kansallispuiston ja Oulangan kansallispuiston välillä kulkee metsähallituksen ja kunnan ylläpitämä retkeilyreitti (Aatsinki-Sallatunturi-Oulangan kansallispuisto/Kiutaköngäs - Ruka noin 130 km), joka on osa UKK-vaellusreittiä ja Euroopan kaukovaellusreittiä E10. Reitillä on edellytyksiä kehittyä suosituksi pidempien vaellusten reitiksi kahden vetovoimaisen kansallispuiston ja hyvän saavutettavuuden perusteella.

Aatsinginjoen varressa kulkee 7,5 km mittainen kelkkaura. Sallan kunnassa on moottorikelkkailureittejä yhteensä 330 km, joista noin 200 km sijoittuu Sallatunturin matkailukeskuksen toimintaympäristöön. Kansallispuistossa kulkevan kelkkauran merkitys

moottorikelkkailulle on vähäinen ja kelkkaura lakkauttamista puiston alueelta voidaan harkita. Suuren lintulajin rekisteritiedossa on maininta, että moottorikelkkauraa on siirrettävä kulkemaan kauemmaksi pesästä. Kelkkauralta poikkeaminen on hyvin yleistä, kun moottorikelkkailijat hakevat syvänlumen olosuhteita. Kelkkauran poistamista kansallispuistosta tulee harkita luonnonsuojeluun kohdistuvien merkittävien haitallisten vaikutusten ja luonnon virkistyskäytön hiljaisten alueiden turvaamisen kannalta. Kansallispuiston ei tule mahdollistaa haitallisia käyttötapoja.

Aatsingin kylästä metsätie kulkee etelään Aatsinginhautaan, mistä kansallispuiston alueelle sijoittuu 3,6 km metsätie ja vastaavasti etelästä pohjoiseen puistossa on 1,8 km metsätie. Puiston metsäteiden käyttö tulee rajoittaa koskemaan työntekoa (poronhoito, luontaistalous) ja lisäksi hirvisaaliin poiskuljettamiseen.

Luonnon virkistyskäytön, luontomatkailun ja metsästyksen yhteensovittaminen

Hallituksen esityksessä todetaan, että Suomessa IUCN:n ohjeistusta on sovellettu niin, että paikallisten asukkaiden metsästys ja poronhoito on sallittu Pohjois-Suomen pinta-alaltaan laajoissa kansallispuistoissa. Kuntalaisen metsästysoikeus tulisi sovellettavaksi Sallatunturin kansallispuistossa. Lisäksi hirvenmetsästys sallittaisiin kotikunnasta riippumatta lain voimaantullessa rekisteröityjen ja kansallispuistoon rajattavaksi esitettyyn metsästysalueeseen nykyisin kuuluvien metsästysseurojen jäsenille. Esitettävillä metsästysjärjestelyillä pyritään turvaamaan ensisijaisesti paikallisen eräperinteen säilyminen puistoa perustettaessa. Metsästyksessä olisi mahdollista käyttää apuna koiraa.

Esityksessä mainitaan, että luonnonsuojelulain 19 §:n mukaisen hoito- ja käyttösuunnitelmassa määritettäisiin muun muassa kansallispuiston suojelun ja kehittämisen painopisteet, hoidon vyöhykejako sekä menettelytavat suojelu- ja kehittämistavoitteiden sekä puiston virkistyskäytön yhteensovittamiseksi. Hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistaa ympäristöministeriö, jonka jälkeen Metsähallitus antaisi suojelualueelle luonnonsuojelulain 20 §:n mukaisen järjestyssäännön, jossa annetaan tarpeelliset 18 §:n 2 momenttiin perustuvat rajoitukset alueen käytölle.

ELY-keskus muistuttaa, että hirven metsästys on muuttunut kahteen pyyntijaksoon siten, että syyskuun alussa kolme viikkoa metsästetään, jonka jälkeen on kolmen viikon lisääntymisajan tauko ja metsästys jatkuu lokakuun toisella viikolla. Metsästys (hirven ja linnun pyynti) tapahtuu yhtäaikaaisesti matkailun ruskaviikkojen ja koulujen syysloman kanssa. Virkistyskäyttövyöhykkeellä, mikä kattaa kaikkien nykyisten ja suunniteltavien ulkoiluretkelyreittien alueet ei tule sallia metsästystä lainkaan. Ulkoilijoiden kokeman turvallisuudentunteen säilyminen kansallispuistossa on tärkeää. Suomessa on tapahtunut viime vuonna useita merkittäviä metsästysonnettomuuksia, joten turvallisuuden parantaminen vaatii toimenpiteitä.

Esityksessä on kansallispuiston käyttäjäryhmien kannalta sekä ajallisesti että alueellisesti päällekkäisiä ja ristiriitaisia tavoitteita ulkoilijoiden (ulkoilun, retkeilyn, marjastuksen) ja metsästyksen välillä, joiden yhteensovittaminen ei onnistu ilman selkeää vyöhykejakoa.

Luonnossa harrastaminen on merkittävästi muuttunut ajasta, jolloin paikallisten asukkaiden metsästyksen aseman turvaamisesta on sovittu suoraan puiston perustamista koskevassa laissa. Nykyään kansallispuistossa muun virkistyskäytön osuus matkailutulon muodostuksessa on huomattavasti merkittävämpää ja työllisyysvaikutus erityisesti.

Myös kuluttajaturvallisuuslain (2011/920) 5 § huolellisuusvelvollisuus ja 7 § turvallisuusasiakirjan laatiminen tarkoittavat, että Metsähallituksen alueen haltijana tulee arvioida metsästyksen soveltuvan alueen laajuus ulkoilureitin käyttäjiin, retkeilijöihin, marjastajiin ja sienestäjiin nähden. Turvallisuuden näkökohdat tulee olla nopeasti säädettävissä Metsähallituksen päätöksellä järjestyssäännössä ja hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Aatsinginjoen-Haudanjoen länsipuolen alue tulee osoittaa kokonaan virkistyskäyttövyöhykkeeksi.

Kansallispuistossa metsästäminen merkitys luontaistalouteen ja metsästyskulttuurin säilymiseen on vähäinen, kun huomioidaan Sallan kunnan alueella laajat metsästysmahdollisuudet valtion maalla ja yhteismetsän maalla. Metsästyksen salliminen matkailukeskuksen ja ulkoilureittien sekä ohjelmapalveluyritysten reittien ja kohteiden läheisyydessä on selvä turvallisuusriski, joten yksiselitteisesti ei sovellu puiston länsiosaan.

Linnun pyynnissä vain haulikkometsästyksen salliminen kansallispuiston itäosassa lisää metsästyksen turvallisuutta muihin käyttäjiin nähden. Riistaeläinten ja -lintujen kanta-arvioiden mukaan voidaan mahdollistaa rajallinen lupamyynti ja metsästysaika. Sallittuja metsästysalueita tulee tarkastella riistalaji- ja petoeläinkantojen perusteella. Sallan kunnassa on laajasti valtion metsiä kansallispuiston ulkopuolella, jotka soveltuvat paremmin metsästyksen kuin pienialainen kansallispuisto. Myös Aatsinki-Onkamo Natura 2000-alueen suojeluperusteena olevan ahman metsästäminen on ristiriidassa suojelutavoitteen kanssa.

Kuntalaisten metsästysalue tulee osoittaa Aatsinginjoen-Haudanjoen itäpuoliselle alueelle (itäpuolen metsätiestä 300 m itään), jolloin etäisyys UKK-reitin Pitkälammen kotapaikalle on 930 m ja Aatsinginhaudan laavulle 490 m. Metsätien läheisyydessä ei myöskään voida turvallisesti metsästää. Matkailukeskuksesta Aatsinginjoelle-Haudanjoelle ja metsätielle matkaa on 6-7 kilometriä eli päiväretkeilyetäisyys.

Paikallisten asukkaiden ja hirviporukoiden muiden jäsenten metsästystä ei tule säätää laissa Sallatunturin kansallispuiston perustamiseksi esitetystä muodosta annettuna oikeutena, vaan laissa tulee antaa valtuutus Metsähallitukselle joustavasti päättää pienialaiseen puistoon soveltuvasta metsästysalueesta (paikalliset asukkaat) ja petojen poistoon soveltuvasta alueesta. Metsästysalueen

laajuutta voidaan joustavasti tarkastella muuhun yleiseen luonnon virkistyskäyttöpaineeseen nähden.

Sallatunturin kansallispuiston perustaminen on tärkeää luonnonsuojelun (biodiversiteetin, uhanalaisten lajien suojelun), tutkimuksen ja opetuksen turvaamisen kannalta. Luonnontilaisten alueiden merkitys luontomatkailun, ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön vetovoimalle on erittäin suuri, jota kansallispuisto -status tuntuvasti korostaa.

Lapin ELY-keskus pitää pääosin hyvänä luonnosta HE laiksi Sallatunturin kansallispuistosta.

Pasanen Jari
Lapin ELY-keskus

Herva Pekka
Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus - luontoympäristöyksikkö